

FORTIDSMINNEFORENINGEN

Aust-Agder lokallag

Gjerstad kommune
Gjerstadveien 1335
4980 Gjerstad
E-post: post@gjerstad.kommune.no

Deres sak: 22/1113

6. november 2022

Høringsvar - Søknad om riving av «Tørkeriet» på Stifoss, Gjerstad og Risør

Det vises til deres e-post datert 1. november 2022 med referanse 22/1113, hvor dere etterlyser høringsuttalelser angående søknad om riving av fabrikkbygning på Stifoss og ny tilkomstvei til kraftstasjon. Vi i Fortidsminneforeningen, Aust-Agder lokallag, ønsker her å komme med våre uttalelser i saken.

Fortidsminneforeningen har som formål å arbeide for bevaring av vårt lands verneverdige kulturminner, samt å skape allmenn forståelse for verdien av disse. Vi skal være den ledende frivillige organisasjonen i det norske kulturminnevernet. Våre hovedoppgaver er blant annet å arbeide for å styrke tradisjonshåndverket og bygningsvernet, engasjere oss i lokale vernesaker og påvirke kulturminnepolitikken i Norge.

Varsalet sier at formålet med søknaden om riving er å rive kulturminnet «Tørkeriet» (Stifossveien 97/99 som ligger i både Gjerstad og Risør kommuner), samt å lage ny vegtilkomst til kraftstasjonen over Gjerstadvassdraget fra Eikenes siden. Tiltakshaver er Bystøl AS og de har bedt om at søknaden behandles som 1. trinns behandling med tre ukers saksbehandlingstid, noe Gjerstad kommune har avvist. De har istedenfor meget klokt sendt saken på høring.

HISTORIKK:

Ved Stifoss har det vært sagbruk fra begynnelsen av 1600-tallet, tresliperi fra 1893 og kraftverk fra 1939. Det første tresliperi i Norge ble bygget i 1863. Fra 69 sliperi nasjonalt i 1895, er det i dag nesten ingen igjen.

I Stifoss er de mest markerte kulturminnene tresliperiet fra 1893, tørkehuset fra 1910 og kraftstasjonen fra 1939. I tillegg kommer demning, rørgate, rester av skåtrenne, steinmurer,

veianlegg, smie, snekkerbod, tufter etter småbruk og andre synlige og usynlige spor som denne virksomheten har skapt.

I 1893 solgte J. Prebensen Stifoss med dam- og vannrettigheter til Interessentskabet Egelands Verk. Bak det nye selskapet sto flere sentrale aktører i den nye norske industrireisinga, blant dem skipsreder Gunnar Knudsen fra Saltrød, bedre kjent som en markant Venstre politiker i Norge, og senere Norges Statsminister i to perioder tidlig på 1900-tallet. Interessentskabet bygde i 1887 sin første tremassefabrikk på Egelands verk. Enda et tresliperi ble bygd i Stifoss i 1893.

Sliperibygningen i Stifoss ble reist i tidstypisk mursteinarkitektur utsmykka med glaserte stein i pilastre og gesimser. Tørkehuset ble reist i bindingsverk. Det brant ned i 1910. Samme år ble nytt tørkehus reist i teglstein. Tremasseproduksjonen i Stifoss ble endelig nedlagt i 1949. En del av produksjonsutstyret i tremassefabrikken ble solgt som skrap omkring 1960. Siden den gang har tiden stått stille i tremassefabrikken i Stifoss.

I 1939 ble kraftstasjonen i Stifoss bygd, også denne bygningen reist i teglsteinarkitektur. Kraftstasjonen er fortsatt i drift, og siden 2019 har AS Egelands Verk hatt ulike eiere, frem til dagens eier og tiltakshaver.

Gjerstadvassdraget med fossens kraft har altså i flere hundre år gitt grunnlag for sagbruksdrift, produksjon av tremasse og elektrisk kraft. Og uten disse ressursene hadde Risør heller ikke vært en by eller en av Norges aller best bevarte trehusbyer.

Det freda kulturmiljøet på Egelands Verk litt høyere opp i Gjerstadvassdraget bestod i sin tid av en rekke industribygg. Med unntak av en nyere kraftstasjon, finnes der ikke industrielle kulturminner som vitner om industrien som var på Egelands Verk. Gjerstad kommune har således få eller ingen industrielle kulturminner igjen, med unntak av Stifoss.

I gamle Aust-Agder fylke var det i sin tid mange tresliperiet og tremassefabrikker, men i dag finnes det veldig få gjenværende industrielle kulturminner igjen i Norge som vitner om tresliperienes tid. Stifoss er i tillegg unikt fordi område rundt er beholdt nært intakt siden driften tok slutt, og området er i dag et yndet turmål for lokale og omreisende fra inn- og utland.

VERNEVERDI - KULTURMILJØET «STIFOSS»:

I forbindelse med tidligere rivningssøknad fra 2009 foretok den gang Aust-Agder fylkeskommune (Deres ref. 2009/7838-27826/2009 og Arkivnr. 2/41/C50) en verdivurdering av kulturmiljøet på Stifoss. Anlegget er ikke endret av betydning siden 2009 og verneverdien kan derfor ikke anses som mindre, heller det motsatte. De skrev blant annet følgende om industrianleggets verneverdi:

Historisk verdi knytter seg til objektets bidrag som kilde til historisk kunnskap. Det er i dag få bygninger igjen som kan knyttes til tresliperivirksomhet. Den historiske verdien knytter seg følgelig til mangelen på eksisterende anlegg fra samme tidsperiode.

Bygningene har ikke vært utsatt for nevneverdige endringer og lesbarheten i forhold til den opprinnelige virksomheten på stedet er stor.

Autentisitet betyr ekthet eller opprinnelighet. Ved bedømmelse av et objekts verneverdi kan autentisitet knyttes til dets originalitet eller dets grad av uberørthet.

Stifossbygningene har ikke undergått nevneverdige endringer etter nedleggelsen.

Bygningene har således høy autentisitetsverdi, også mht. materiallulentisitet.

Miljøverdi kan betegne en enkeltbygningens betydning for omgivelsene eller den samlede verdien av et helhetlig bygningsmiljø. Kulturminner og kulturmiljøer må sees i en helhetlig, fysisk sammenheng som inkluderer bygninger og produksjonsutstyr, arbeids- og boligforhold, ressurstilgang, tekniske innretninger og anlegg. Da veien som ble bygget samtidig med sliperiet er forholdsvis urørt mht. endringer, og dammen fortsatt ligger oppe i Øvre Stifoss, har området høy miljøverdi.

Stifossbygningene fremstår med sin særpregede arkitektoniske, monumentale og markante uttrykk, som et landemerke i omgivelsene.

Pedagogisk verdi er objektets evne til å forklare noe. Dette er en verdi som ikke fungerer isolert, men forutsetter at objektet også representerer andre primære verneverdier.

Pedagogisk verdi kan knyttes til kulturminners opplevelsesverdi. Kulturminner kan ha en umiddelbar opplevelsesverdi som konkrete spor etter tidligere menneskers liv og virke.

Opplevelsesverdien knyttes dermed til den historiske konteksten - om hva som har foregått, hvordan de ulike bygg og anlegg har fungert, om driftsformer og dagligliv. Som nevnt tidligere har ikke bygningene på Stifoss vært utsatt for nevneverdige endringer og lesbarheten i forhold til den opprinnelige virksomheten på stedet er stor.

Arkitektonisk verdi er en verneverdi som man finner i bygninger eller anlegg med arkitektoniske kvaliteter. Det legges vekt på form, struktur, materialvalg og detaljutforming i forhold til en kunstnerisk idé og fullførelsen av den. Bygningene på Stifoss er karakteristiske og stiltypiske for industriarkitektur fra slutten av 1800-tallet, med fasader i upusset tegl, solid grunnmur i hugget granitt, svakt buede jernvinduer, karakteristiske gavlparter, monumental form og dekorative elementer som for eksempel fasadepilastre og glasserte stein.

Nevnte beskrivelse og det helhetlige uttrykk gir bygningene høy kulturhistorisk og arkitektonisk verdi.

Bruksverdi er et begrep knyttet til et kulturminnes økonomiske verdi. Bruksverdi er i seg selv ikke et vernekriterium. For å opprettholde en bygningens bruksverdi må en i mange tilfeller tilpasse bygget til en ny funksjon som dagens samfunn setter betingelser for. Bruksverdien knyttes nært til teknisk tilstand og omkostninger i forbindelse med istandsetting.

Pga. bygningsmassens størrelse og form, er bruksverdien på Stifossanlegget noe uklar.

Konklusjon:

Fylkeskommunens kulturvern avdeling er av den oppfatning at Stifossanlegget har høy verneverdi som kulturminne og at anlegget bør bevares.

Gjerstad kommune har også ved sitt enstemmige vedtak i Kommunestyre kommet til at Stifoss anlegget har høy verneverdi. Høy verneverdi anses hos kulturminnefaglig instanser som kulturminner av nasjonal verdi.

BESTEMMELSER:

Plan- og bygningsloven sier at det skal utarbeides reguleringsplan når;

1. Det skal alltid foreligge reguleringsplan før det gis tillatelse til større bygge- og anleggsarbeider og andre tiltak som kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn.
2. Når kommunen i arealdel til kommuneplan eller kommunedelplan har fastsatt at det skal utarbeides reguleringsplan.
3. Når kommunen i områderegulering har fastsatt krav om detaljregulering.
4. Når kommunen ellers finner behov for det for å sikre forsvarlig planavklaring og gjennomføring av bygge- og anleggstiltak, flerbruk og vern med hensyn til berørte private og offentlige interesser.

Kommuneplanbestemmelsene i Gjerstad kommunes arealdel for 2011-2023 har avmerket Stifoss området som et LNFR-område. I retningslinjene under LNFR-områder nevnes ikke næringsbygg eller kraftanlegg, men der står noe om at nye bygg og anlegg i landbruket ikke vil kreve en reguleringsplan. I LNFR-områder vil derfor et slikt tiltak som tiltakshaver har planer om kreve en reguleringsplan slik vi ser det.

Videre står det i de samme kommuneplanbestemmelsene under «Verna vassdrag» blant annet følgende:

Gjerstadvassdraget skal forvaltes i henhold til rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag gitt ved kongelig resolusjon av 10. desember 1994, jf. Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 §17-1, første ledd.

Vassdraget deles inn i forvaltningsklasser i henhold til Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag, som følger:

- *Forvaltningsklasse 1: Hovedvassdraget fra Stifoss til og med Sandåkerhølen og Svart og Lille-svart.*

I forvaltningsklasse 1 bør inngrep som er til skade for pedagogiske verdier, friluftsverdier, herunder fiske og fremkommelighet i og langs vannstrengen, eller opplevelsesverdier unngås.

Større inngrep kan i forhold til tiltakshavers søknad og fremtidige planer som enda ikke er omsøkt påvirke flere av verdiene som det kommuneplanbestemmelsene er satt til å ivareta. Å bygge en permanent vei over vassdraget vil kunne påvirke pedagogiske verdier, fremkommelighet og opplevelsesverdier slik vi ser det.

Kommuneplanen har bemerkelsesverdig få hensynssoner for bevaring kulturmiljø, kun et område (Eikelands Verk) er lagt til som hensynssone bevaring kulturmiljø. Gjerstad kommune har siden den gang lagt ned mye godt arbeid i en ny kulturminneplan og i desember 2019 vedtok et enstemmig kommunestyre i Gjerstad kommune følgende:

Kommunestyret vedtar rådmannens forslag til ny Kulturminnevernplan 2020 - 2022 i Gjerstad kommune. Vi ber Rådmannen om å gå i dialog med Risør kommune for å sammen vurdere å legge til Industribygningene på Stifoss (Stifossveien 95 - Kraftverket, Stifossveien 97 og 99 - Tørkeriet, og Stifossveien 101 - Sliperiet) samt kulturmiljøet rundt bygningene, inn i begge kommuners kulturminnevernplaner ved neste mulighet. Bygningsmassen på Stifoss ligger både i Gjerstad og Risør kommuner. Gjerstad kommune mener industribygningene på Stifoss er et kulturminne av høy verneverdi. Det må ikke gis rivningstillatelse på noen av bygningene i perioden før saken er drøftet med Risør kommune og nedfelt i vedtatt plan ved neste rullering.

Med det gode arbeidet som gjøres bør det derfor være riktig å anta at kommunen jobber mot at Stifoss området i oppdatert arealplan naturlig ville falle inn under en hensynssone kulturmiljø (H_570) hvor det i dagens kommuneplanbestemmelser sies følgende:

Bevaring kulturmiljø - Hensynssonen skal sikre at det ikke foretas terrenginngrep, fasadeendring eller annen bygningsendring uten at det forelegges fylkeskommunen og fylkesmannen for uttale, eller at det lages reguleringsplan. Dette for å bevare områdets kvalitet med hensyn på opplevelsesverdi og historisk verdi.

Siden en liten del av Stifossveien 97 og 99 («Tørkeriet») også ligger i Risør kommune er det riktig å se hva kommuneplanbestemmelsene sier også i Risør kommune. Stifoss ligger slik vi kan tolke det også her i et LNFR-område, og på sørsiden av Gjerstadvassdraget i faresone - ras og skredfare. Sistnevnte del vil slik vi ser det ikke påvirke tiltakshavers omsøkte og planlagte tiltak.

For LNFR-område gis det i Risør kommune sine kommuneplanbestemmelser blant annet følgende rammer:

c) I områder avsatt til LNF-områder for spredt næringsbebyggelse (jf. Pbl. §11-7 nr. 5b) kan det oppføres næringsbebyggelse på følgende vilkår:

- 1. Plassering av ny næringsbebyggelse skal ikke være i konflikt med hensyn til landskap, kulturvern eller friluftsjakter.*
- 2. Til næringsbygg skal relevante krav i kap. 2 være tilfredsstillt.*
- 3. Krav i kap. 27 om vannforsyning, avløp og atkomst skal være dokumentert innfridd.*

Tiltakshavers omsøkte tiltak og planlagte tiltak vil kunne komme i konflikt med de hensyn som skal tas i et LNF-område i Risør kommune, da det på Stifoss foreligger en rekke ulike interesser.

I 1973 ble Gjerstadvassdraget vernet slik det fremstod i 1973, med to vannkraftverk, et på Stifoss og et på Søndeled. I 1995 ble det lagt ned store ressurser lokalt og regionalt i utarbeidelsen av en flerbruksplan for Gjerstadvassdraget, ledet av Gjerstad og Risør kommuner, og delfinansiert og støttet av Fylkesmannens Miljøvernavdeling, og Det Regionale Næringsfond. I flerbruksplanen står det at hovedmålet for Gjerstadvassdraget er:

Gjerstadvassdraget og vassdragsnære arealer skal være et rent, levende natursystem i økologisk balanse. Ved balansert bruk av natur, og kulturressursene og tilrettelegging for variert opplevelsesmuligheter, skal vassdraget gi økt trivsel og grunnlag for næringsutvikling og sysselsetting i regionen.

Å avslutte kraftproduksjonen i vassdraget har aldri vært noe ønske fra lokale myndigheter. En har hele tiden siktet mot å bevare den kraftproduksjonen som allerede eksisterte da vassdraget ble vernet i 1973, noe vi i Fortidsminneforeningen tidligere også har støttet AS Egelandts Verk på.

Klimaendringene er vår tids store utfordring. Gjenbruk av eksisterende bygninger kan bidra til å redusere klimagassutslipp. På oppdrag fra Riksantikvaren har SINTEF nylig laget en rapport som skulle gi et helhetlig bilde av klimaeffekten man får av å bevare og gjenbruke eksisterende bygninger. Resultatene er tydelige på at rehabilitering kan gi betydelig reduksjon i klimagassutslipp. Å rive en gammel bygning for å sette opp en ny kan gi økte utslipp i flere tiår, selv om den nye bygningen er mer energieffektiv.

I Riksantikvarens klimastrategi for kulturmiljøforvaltning 2021-2030, som myndighetene på regionalt og lokalt nivå er anbefalt å følge, fremgår det blant målene i strategien blant annet at:

MÅL 2: Bygninger bevares og brukes, slik at klimagassutslipp reduseres og kulturmiljø ivaretas.

Strategisk satsing 2.1: Utvikle og formidle kunnskap om hvordan istandsetting, rehabilitering og ombruk av bygninger kan bidra til å redusere klimagassutslipp.

Strategisk satsing 2.2: Bidra til å utvikle virkemidler og regelverk for å fremme fortsatt bruk og ombruk av bygninger og bygningsdeler.

START MED REGULERINGSPLAN og LET ETTER ULIKE MULIGHETER:

Tiltakshaver har allerede varslet at de ønsker å oppføre en ny kraftstasjon på Stifoss, uten at dette ennå er omsøkt. I følge Aust-Agder Blad sin nettutgave av 27. oktober 2022 så har tiltakshaver også uttalt til avisen at de ønsker å bevare «Tresliperiet» fra 1893 og «Kraftstasjonen» fra 1939. En slik uttalelse er jo meget positivt, men juridisk sett har uttalelsen dessverre ingen verdi.

Rammeverket slik vi tolker det krever at det skal gjennomføres en reguleringsplan for de tiltak som enda ikke er omsøkt, men som tiltakshaver ønsker å foreta fremover. Vi ber derfor om at pågående prosess starter med en reguleringsplan og utredning av ulike muligheter, og ikke en rivningstillatelse.

Skulle tiltakshaver plutselig ikke ha behov for eller mulighet for å gjennomføre disse store tiltakene de har sagt de nå ønsker, så har de i det minste ikke revet et av kulturmiljøets viktigste og et nasjonalt viktig kulturminne for kommende generasjoner. Derfor vil det være lite klokt å starte med å godkjenne en rivningstillatelse.

Hvordan man ønsker å regulere og for hvor stort område man eventuelt regulerer tenker vi nå i første omgang får bli opp til tiltakshaver og kommunene å bestemme, før det blir planprosess med høringer. Men man kan tenke seg at tiltakshaver står for regulering av kun området der bygningene deres står, mens det resterende området rundt kun blir avmerket på kartet og gitt status som hensynssoner for bevaring H_570 jf. Plan- og bygningsloven av de to involverte kommunene. Sistnevnte tiltak mener vi enkelt kan løses av kommunene, både billig og lite tid- og ressurskrevende.

Vedlagt helt nederst og sist i dette dokumentet har vi laget et forslag til hva som bør reguleres og/eller gis status som hensynssoner jf. Plan- og bygningsloven.

En reguleringsplan vil også kreve høring hos ulike instanser og vi har tro på at der før eller under denne prosessen kan komme gode løsninger for de ulike parter og interesser som vi i dag ikke ser kunne komme. Derfor ønsker vi i tilfelle å bidra til gode og konstruktive løsninger slik at alle de ulike interessene sitter igjen som vinnere.

ANDRE LØSNINGER ENN REGULERINGSPLAN:

Vi kan forstå at forslaget ovenfor kan ha økonomiske tilleggs komplikasjoner for tiltakshaver, så hvis forslaget ovenfor ikke er en god løsning for tiltakshaver og myndighetene, ber vi om å få komme inn på ny for å se på andre løsninger som også gir juridiske bindinger som kan sikre både tiltakshavers og kulturminnevernet sine interesser.

SAMMENDRAG:

Det er ingen tvil om hvilke kulturminneverdier som foreligger på Stifoss og hvilket ansvar eiere, men også samfunnet har ovenfor disse. I kulturminneloven §1 siste ledd står det tydelig at kulturminneverdier skal vektlegges når det fattes vedtak som påvirker disse interessene.

På Stifoss har det vært industri i over 400 år, hvor fossens vannkraft har gitt grunnlag for sagbruksdrift, produksjon av tremasse og elektrisk kraft. Denne virksomheten har, sammen med tilsvarende virksomheter andre steder i Gjerstad og Søndeled, vært grunnleggende for utviklingen av distriktet slik vi kjenner det i dag, og Risør ville for eksempel ikke blitt en by uten bruk av omlandets og opplandets kraft- og trelastressurser.

Bak bygningsmiljøet som i dag står på Stifoss stod flere sentrale aktører i den nye norske industrireisningen på slutten av 1800-tallet, blant dem skipsreder Gunnar Knudsen fra Saltrød, bedre kjent som en markant Venstre politiker i Norge og senere Norges Statsminister i to perioder tidlig på 1900-tallet.

Da det ble gitt rivningstillatelse til å rive «Sliperi» bygningen i 2011 hadde eieren av AS Egelands Verk begrensede ressurser, det fantes begrensede muligheter for å få offentlig støtte, og fokuset på gjenbruk/miljø var et helt annet. Alle disse tingene har siden endret seg, i positiv retning.

På ny er det snakk om å fjerne et stykke viktig historie, og som begrunnelse for at bygninger på Stifoss skal kunne bli revet har vi hørt flere kreative argumenter, som for eksempel at bygget utgjør en sikkerhetsrisiko ved bygging av nytt kraftverk like ved, at det ikke kan gis en fornuftig bruk fordi takhøydene ikke er tilpasset eller at ingen i fremtiden vil være interessert i å ta bygningen i bruk. Sikkerhetsspørsmålet kan løses ved relativt enkle sikringstiltak og at man gjør mindre endringer på planlagte tiltak. Takhøyden kan også gjøres noe med, blant annet ved å fjerne en etasje. Og at ingen i fremtiden vil ha interesse for å ta i bruk bygningene, er et argument uten innhold.

Det eneste konstruktive svaret til hvorfor en riving skulle kunne tillates ligger i de økonomiske forutsetningene.

Det var meget klokt av et enstemmig Kommunestyre som i 2019 vedtok at Stifoss var et viktig kulturminne, det gav kulturmiljøet en ny mulighet. Men etter dette er det gjort altfor lite for å utrede de muligheter som kan finnes og derfor blir det også helt feil å starte med en rivningstillatelse, slik vi ser det. Om et så markant kulturminne som «Tørkeriet» ikke blir bevart, vil det også påvirke hele kulturmiljøet på Stifoss negativt.

Blir fokuset fremover kun på de økonomiske næringsinteressene og å starte med en rivningstillatelse, kommer denne saken til å stange i lang tid fremover. Men er man villig til å ta et ansvar for de ulike interessene på stedet så kan vi komme langt.

Se på mulighetene, blant annet har samfunnet et viktig ansvar i forhold til klima/gjenbruk og den immaterielle kulturarven, for det bør i denne forbindelse nevnes at regionen vår har stor mangel på håndverkere innenfor tradisjonell muring og som behersker materialene kalk og leire. Før en risikerer å miste denne immaterielle kulturarven i regionen, kunne disse fantastiske murbygningen blitt en viktig formidlingsarena i istandsettingsperioden for å øke kompetansen blant murere fra regionen og ikke minst hele landet.

Men for denne gjeldene saken/søknaden må vi se på hva rammeverket sier og hva som helhetlig er mest ansvarlig. Ønskede tiltak som er planlagt, men enda ikke omsøkt, kan få vesentlige virkninger for ulike interesser, og lovverket og kommunalt rammeverk gir ikke slik vi ser det fritak for reguleringsplan for næringsbygg/kraftanlegg som i denne situasjonen. Tiltakshaver må derfor lage en reguleringsplan for de tiltak som de har uttalt at de ønsker.

Prosesen videre må derfor ikke starte med en rivningstillatelse, men starte med en reguleringsplan eller en annen løsning som juridisk bindene sikrer ulike interesser.

Man må tenke langsiktig, for skulle tiltakshaver plutselig ikke ha behov/mulighet for å gjennomføre disse store tiltakene de har uttalt at de ønsker å foreta, så har de i det minste ikke revet et av de viktigste kulturminnene i dette nasjonalt viktige kulturmiljøet for kommende generasjoner. At tidligere eiere ikke rev «Sliperiet» er bare flaks.

En slik prosess vil realistisk sett og uavhengig av alle de gode intensjoner og prioriteringer som alle parter og interesser har, ta lengre tid enn hva en måtte ønske, men vi som en interesseorganisasjon for kulturminner vil gjøre det vi kan for å bistå til en så konstruktiv og rask løsning som mulig.

Så siden en reguleringsplan kan ha økonomiske kostnader for tiltakshaver, og hvis kravet om en reguleringsplan ikke er en god løsning for tiltakshaver og myndighetene, ber vi om å få komme inn på ny for å se på andre løsninger som også gir juridiske bindinger som kan sikre tiltakshavers og kulturminnevernet sine interesser.

Så la oss alle brette opp ermene, og med nysgjerrighet og kjærlighet til kulturmiljøet utrede ulike muligheter som vi med stor tro tror vil finnes, slik at vi sammen kan gjøre at Stifoss blir stående som et skoleeksempel på godt administrativt og politisk håndverk på alle plan, der både næringsinteresser, kulturminneinteresser og naturinteresser står igjen som vinnere.

KONKLUSJON:

Vi ber derfor om at omsøkt rivningstillatelse / tilkomstvei avslås på grunn av:

- *gjeldene rammeverk,*
- *kulturmiljøets nasjonale kulturminneverdi skal vektlegges,*
- *der er et uttalt ønske om å bevare kulturmiljøet,*

- fordi tiltakshaver har uttalt fremtidige tiltak på eiendommen som enda ikke er avklart og som etter planverket må detaljreguleres.
- Ulike muligheter som kan bidra til bevaring må utredes først, å starte med en rivingstillatelse blir helt feil.

Til slutt vil vi takke dere for at vi har fått mulighet til å kommentere denne søknaden. Vi ber om at vi får mulighet til å uttale oss videre i denne saken, frem til ny reguleringsplan er vedtatt eller andre rammeverk er endelig vedtatt.

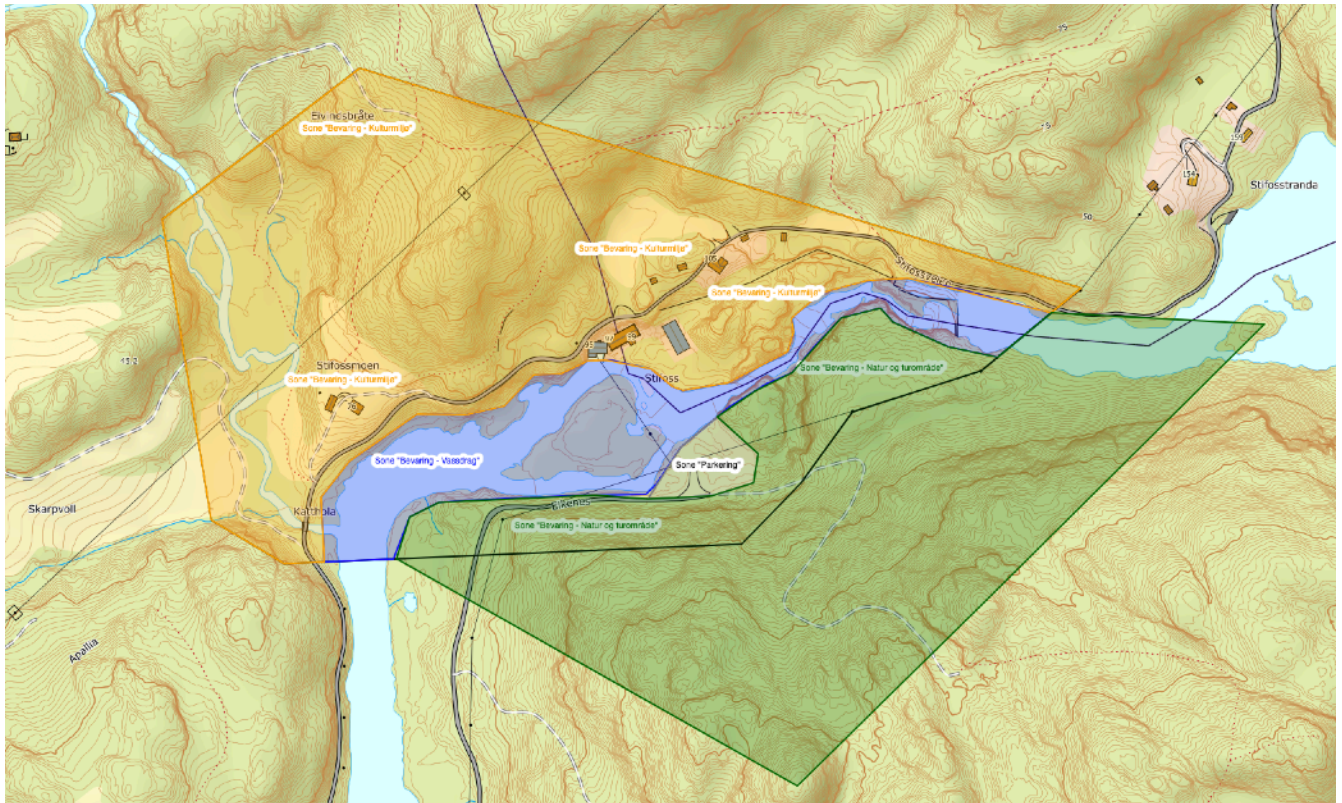
Beste hilsen,

Torgrim Landsverk

Fortidsminneforeningen, Aust-Agder lokallag
Styret v/Torgrim Landsverk
Styreleder

KOPI:

- Fortidsminneforeningen, Agder avdeling
- Agder Fylkeskommune v/Seksjonen for kulturminnevern og kulturturisme
- Riksantikvaren

Et forslag til reguleringsområde eller områder som kun gis ulike hensyn jf. Plan- og bygningsloven. Oransj område er sone for bevaringshensyn (kulturmiljø), blått er sone for vassdragshensyn, grønt er sone for bevaringshensyn (natur), og grå sone er for parkeringsområde. Innenfor disse ulike sonene gis det for eksempel ulike bestemmelser.

Dette er en mulighetsstudie som ble laget for et par år siden og hvor noen av tankene kanskje kan videreføres i arbeidet som tiltakshaver nå jobber med. Bygg en er «Sliperiet», bygg to er «Tørkeriet» og bygg tre er «Dagens Kraftstasjon».

I tillegg var også tanken den gang å legge anleggstrafikk for arbeid med et nytt kraftanlegg, over Gjerstadvassdraget, men veien over vassdraget var tenkt midlertidig.

Stifoss tresliperi - Foto tatt i 1911. Til venstre ser man «Tørkeriet» og til høyre ser man «Sliperiet», og i bakgrunnen «Administratørboligen». Siden den gang har også «Kraftstasjonen» kommet til i forgrunnen, til venstre for «Tørkeriet».